

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

СИНЕРГЕТИКА І ОСВІТА

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ**

СИНЕРГЕТИКА І ОСВІТА

**За редакцією
В. Г. КРЕМЕНЯ**

**КИЇВ
2014**

УДК 140.8+37
ББК 87.251.2+74
С38

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту обдарованої дитини НАПН України
(протокол № 3 від 26.03.2014 р.)*

Рецензенти: *М. І. Бойченко*, доктор філософських наук, професор;
В. Л. Осецький, доктор економічних наук, професор; *В. В. Рибалка*, доктор
психологічних наук, професор

Авторський колектив: *В. Г. Кремень*, доктор філософських наук, профе-
сор, академік Національної академії наук України, академік Національної
академії педагогічних наук України - вступ, розділ 1; *В. В. Ільїн*, доктор
філософських наук, професор - розділ 2; *Ф. П. Власенко*, кандидат філо-
софських наук - розділ 3; *Л. І. Войнаровська*, кандидат філософських
наук - розділ 4; *М. В. Ілляхова*, кандидат філософських наук - розділ 5;
А. А. Ільїна, доктор філософських наук, доцент - розділ 6; *Г. В. Ільїна*,
кандидат філософських наук - розділ 7; *М. В. Ліпін*, кандидат філософ-
ських наук, доцент - розділ 8; *С. В. Пролєєв*, доктор філософських наук,
професор - розділ 9; *О. В. Твердовська*, кандидат філософських наук -
розділ 10; *Л. І. Ткаченко*, кандидат педагогічних наук - розділ 11;
В. В. Шамрай, кандидат філософських наук, старший науковий співробіт-
ник - розділ 12; *О. О. Шморгун*, кандидат філософських наук, доцент-
розділ 13

Відповідальна за випуск - О. В. Твердовська

С38 Синергетика і освіта : монографія / За ред. В. Г. Кременя, - К. :
Інститут обдарованої дитини, 2014. - 348 с.

ISBN 978-966-2633-33-7

У монографії розглянуто сучасні освітні, соціокультурні процеси в якості цілісної, динамічної самоорганізованої системи, здатної до перманентної трансформації та оновлення. Досліджено, що крізь призму синергетики освіта перетворює з можливості в дійсність формування творчої, високоінтелектуальної особистості, здатної орієнтуватися у колосальних потоках інформації, вільно існувати у відкритій, складній системі відносин людини та сучасної цивілізації.

Монографія орієнтована на фахівців у галузі філософії, педагогіки, психології, всіх, хто цікавиться проблемами синергетичного мислення як умовою творчості в парадигмі людиноцентризму.

ISBN 978-966-2633-33-7

УДК 140.8+37
ББК 87.251.2+74

© Кремень В. Г., Ільїн В. В., Власенко Ф. П. та ін., 2014
© Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2014

ЗМІСТ

Вступ	6
Розділ 1. СИНЕРГЕТИКА В КОНТЕКСТІ ТВОРЧИХ ІНТЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ОСВІТИ	11
1.1. Теоретичні основи синергетики.....	11
1.2. Філософія освіти в синергії сучасного знання	24
<i>Література</i>	40
Розділ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ СМИСЛОВИХ КОДІВ КУЛЬТУРИ І ЗНАННЯ В НЕЛІНІЙНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО БУТТЯ	43
2.1. Змістовне поле синергетики: поняття і принципи.....	44
2.2. Зміна смислових значень в культурі та соціальності.....	57
<i>Література</i>	67
Розділ 3. ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У ПАРАДИГМІ СИНЕРГЕТИКИ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	70
3.1. Креативи синергетики: сутність, значення, освітній контекст	70
3.2. Освіта як гуманітарна технологія соціалізації індивіда	83
<i>Література</i>	90
Розділ 4. НАУКОВА РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ В РЕФЛЕКСІЯХ ОСВІТНЬОЇ ТВОРЧОСТІ	93
4.1. Методологія суб'єктно-об'єктних відносин у класичну епоху	94
4.2. Суб'єктивна визначеність знаннєвих практик у некласичному мисленні	99
4.3. Творчість як домінанта сучасного суспільства знань	103
<i>Література</i>	111
Розділ 5. МОДУС АНДРАГОГІКИ У СИНЕРГЕТИЧНИЙ МОДЕЛІ ОСВІТИ	114
5.1. Дивергенція сучасної освіти.....	115
5.2. Андрагогіка як синергетичний процес	121

5.3. Андрагогічний ефект: креативна діяльність	130
<i>Література</i>	135
Розділ 6. ОСВІТА У ВИКЛИКАХ ІНФОСВІТУ: ІННОВАЦІЯ	
ТА ТРАДИЦІЯ 138	
6.1. Концептуалізація навчального процесу в еволюції смислів інформаційної епохи	138
6.2. Людина в континуумі «віртуальної реальності»	144
6.3. Синергія філософсько-освітніх практик в інноваціях технологічного прогресу.....	156
<i>Література</i>	163
Розділ 7. НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ У ПОСТНЕКЛАСИЧНІЙ	
РАЦІОНАЛЬНОСТІ: ДОСВІД КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ	
ОСВІТИ 167	
7.1. Невизначеність освіти в трансформаціях суспільства і мислення.....	168
7.2. Дискурс освіти і науки у постнекласичних рефлексіях.....	177
7.3. Парадигми «індивідуалізованої освіти»: антропологічний аспект.....	182
<i>Література</i>	190
Розділ 8. ОСВІТА У ПОШУКАХ НОВИХ ОРІЄНТИРІВ	
САМООРГАНІЗАЦІЇ	
8.1. Знання в проєкціях освіти	195
8.2. Спокуса антропоцентризмом	205
8.3. Освіта як «емерджентна» система	212
<i>Література</i>	223
Розділ 9. ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ОСВІТИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ	
СУСПІЛЬСТВІ	
9.1. Гуманітарне знання та гуманітарна складова освіти	225
9.1.1. Управління та самоорганізація освіти.....	227
9.1.2. Гуманітарний засновок діяльності вчителя.....	230
9.2. Мислення та знання в інформаційному суспільстві.....	233
9.2.1. Трансформація знання: проблема достовірності	234
9.2.2. Риторизація знання	237
9.2.3. Парадокс «суспільства знань»	239
<i>Література</i>	244

Розділ 10. САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ЛЮДИНИ	
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	246
10.1. Освітні стратегії: відкритість трансдисциплінарності.....	246
10.2. Трансформація ціннісного змісту освіченості людини у динаміці соціокультурного буття	254
<i>Література</i>	264
Розділ 11. РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ	
СИНЕРГЕТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ	266
11.1. Синергетичний підхід до розвитку особистості: modus vivendi	267
11.2. Особистість у дефініціях синергетики: філософсько-освітній тезаурус.....	273
11.3. Постнекласична парадигма в освіті.....	279
<i>Література</i>	288
Розділ 12. ОСВІТА ЯК ГУМАНІТАРНА ТЕХНОЛОГІЯ:	
УПРАВЛІННЯ ТА САМООРГАНІЗАЦІЯ	291
12.1. Нові режими знання в глобальному світі	292
12.1.1. Антропологічна основа «суспільства знань»	293
12.1.2. Феномен гуманітарних технологій.....	296
12.2. Самоорганізація освіти як гуманітарної технології.....	298
12.2.1. Структура та механізм дії гуманітарної технології.....	303
12.2.2. Класифікація гуманітарних технологій	306
<i>Література</i>	309
Розділ 13. ВЗАЄМЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ОБДАРОВАНОСТІ:	
СИСТЕМНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД	311
13.1. Проблема співвідношення біологічного та соціального у системному вимірі.....	312
13.2. Соціологізаторська та естетико-містична альтернативи біологічному редукціонізму у трактуванні обдарованості	315
13.3. Обдарованість та творчість як феномен соціальності.....	321
13.4. Психофізіологічні виміри формування обдарованості в процесі соціалізації.....	331
<i>Література</i>	343
Заключне слово	346